

Digital ophavsret: Projektbeskrivelse

Et stigende antal bøger og tidsskrifter udgives i elektronisk form. Denne udvikling er tydeligst blandt de internationale tidsskrifter og opslagsværker, der ofte kun kommer i en elektronisk udgave, fordi det blandt andet giver nogle distributions- og søgemæssige fordele. Især inden for tidsskrifter og opslagsværker er der en forventning om, at fremtiden bliver elektronisk. Denne udvikling vil ændre vilkårene for offentlighedens adgang til informationer. Folkebiblioteker, skolebiblioteker og forskningsbiblioteker vil i den digitale ære kunne tilbyde on-line tjenester til brugerne i hjemmet eller på arbejdspladsen.

Men denne nye adgang til værker i elektronisk form støder ind i en række ophavsretlige problemer. Ophavsretsloven indeholder nemlig et forbud mod digital kopiering, der betyder, at man ikke frit kan distribuere digitale værker - som eksempelvis tidsskriftsartikler og fagbøger - uden en særlig aftale med rettighedshaverne. Adgang til disse værker kan ske på biblioteket, men der må ikke ske nogen form for transport af disse informationer ud af biblioteket. Det samme gør sig gældende inden for undervisningssektoren. En måde at gøre ophavsretligt beskyttet materiale tilgængeligt i bredere forstand er at bruge de såkaldte "aftalelicenser", som man benytter sig af på de ikke-digitale områder. Aftalelicenser er dog ikke slået igennem på det digitale område.

Princippet bag aftalelicenser er, at aftalelicenser kan benyttes af brugere (fx biblioteker og undervisningsinstitutioner), der har indgået en aftale om den pågældende værksudnyttelse med en organisation, som omfatter en væsentlig del af ophavsmænd til en bestemt art af værker, der anvendes i Danmark (fx Dansk Forfatterforening). Aftalelicensen giver brugeren ret til at udnytte andre værker af samme art, selv om ophavsmændene til disse værker ikke repræsenteres af organisationen. Igennem aftalelicenserne er det lovligt for brugerne at anvende eksempelvis danske og udenlandske fagbøger, hvis de har indgået en aftale med den organisation, der repræsenterer en væsentlig del af ophavsmændene til disse værker, der anvendes i Danmark. Uden aftalelicenser skal der indgås en aftale med hver enkelt ophavsmand, hvilket er en både uoverskuelig og ofte praktisk umulig opgave.

Aftalelicenser kan kun gives med hjemmel i ophavsretsloven. Loven giver mulighed for digitale aftalelicenser på undervisningsområdet, men der er ikke indgået nogle aftaler. Dette skyldes blandt andet modstridende interesser blandt rettighedshaverne og almindelig uvidenhed om de digitale muligheder. Der er en del kommercielle interesser hos forlag, aviser og tidsskrifter, der selv ønsker at udnytte det kommercielle potentiale i en digitalisering af deres værker, og derfor ønsker at satse på egne private licensordninger. Således findes der allerede kommercielle licensordninger for fx elektroniske tidsskrifter. På biblioteksområdet er der lovmæssigt ikke mulighed for at indgå aftalelicenser, hvilket er et stærkt ønske fra bibliotekernes side.

Der er vedtaget et nyt EU-direktiv, som har til formål at harmonisere den europæiske ophavsretslov. Direktivet skal implementeres i dansk lovgivning inden udgangen af 2002. Lovforslaget forventes fremsat til oktober 2002. Direktivet medfører ikke umiddelbare ændringer for den gældende ophavsretslov. Blandt andet er de eksisterende undtagelsesbestemmelser bevaret, hvilket fortsat giver mulighed for licensaftaler. Men samtidig fastsætter direktivet stærke og klare grundrettigheder til fordel for rettighedshaverne

Lidt enkelt opstillet har de nye digitale muligheder altså en række indbyggede modhagere, som kan medføre, at der sker en begrænsning i adgangen til information. Dette vil kunne fungere som en bremseklo for udviklingen af informationssamfundet.

Projektidé

Hvis informationer fortsat skal være frit tilgængelige i den digitale tidsalder, er der et behov for at sikre aftaler, der giver almenheden adgang til elektroniske værker, og som samtidig tilgodeser ophavsmændenes rettigheder.

Projektet skal fokusere på "den digitale ophavsret" og dens indlagte barrierer for almenhedens adgang til digitale informationer. Derfor vil projektet anskue problemstillingen fra en brugervinkel - altså hvordan brugerne sikres adgang til de digitale informationer. Det vil her være centralt at se på, hvordan man kan finde en fornuftig betalingsordning, der fortsat tager højde for rettighedshaverens interesser. Projektet må nødvendigvis tage udgangspunkt i EU-direktivets rammer for spredning af digitale informationer og aftalelicenssystemets muligheder for at indgå aftaler.

Projektet vil bl.a. stille følgende spørgsmål:

- Hvordan sikres almenhedens adgang til informationer i de nye digitale tider?
- Hvad adskiller brugere og rettighedshaveres interesser?
- Hvordan kan brugere og rettighedshavere finde fælles løsninger?
- Hvad er problemerne med digitale aftalelicenser og vil de overhovedet fungere efter hensigten?

- Kan der opstilles alternativer til digitale aftalelicenser?
- Hvad er perspektiverne for den brede informationsformidling i en digitaliseret verden?

Formål

Projektet skal bidrage til, at politikerne bliver informeret om de problemer, som brugersiden står overfor i den digitale informationsverden. Projektet skal frembringe en række løsningsforslag, der også tager højde for rettighedshavernes interesser. Disse forslag skal fungere som et friskt indspark i den debat, der formentligt opstår i forbindelse med implementeringen af EU-direktivet i dansk lovgivning.

Målgruppe og formidling

Den primære målgruppe er folketingspolitikere, der står overfor at skulle debattere og vedtage den nye ophavsretslov. Men projektet vil også være af interesse for organisationerne og myndighederne på området.

Resultatet formidles gennem et udvidet Rådet til Tinget.

Metode og fremgangsmåde

En mindre arbejdsgruppe diskuterer problemstillingen set fra brugersiden. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger bliver bragt i et udvidet Rådet til Tinget. Arbejdsgruppen vil som udgangspunkt repræsentere brugersiden, men anbefalingerne skal tage højde for rettighedshavernes interesser, hvorfor disse bør inddrages undervejs i arbejdet. Dette skal ske gennem interviews af rettighedshaverne eller i en mere åben diskussion. Desuden kan der foretages interviews med repræsentanter for de besluttende myndigheder og væsentlige aktører, der ikke er medlemmer af arbejdsgruppen.

Arbejdsgruppen vil være hurtigarbejdende og forsøge at begrænse sig til en kort række møder. På første møde finder gruppen frem til de væsentlige problemstillinger og giver bud på anbefalinger. Herefter inddrages rettighedshavere, aktører og myndigheders synspunkter og viden. På baggrund af dette udarbejdes et oplæg til et udvidet Rådet til Tinget. Arbejdsgruppen diskuterer oplægget med henblik på færdigredigering af teksten. Skrivearbejdet foretages af sekretariatet med støtte fra en journalist, der har kendskab til området.

Projektorganisation

Arbejdsgruppen skal bestå af maks. 3-4 personer. 2-3 af medlemmerne skal repræsentere de væsentlige brugerinteresser (fx undervisning, forskning og biblioteker). Brugerrepræsentanterne suppleres eventuelt af en tværfaglig samfundsforsker, der kan få parterne til at fokusere på problemstillingen i forhold til informationssamfundets udvikling og løfte diskussionen op over egne interesser. Projektleder er Jan Opstrup Poulsen. Der tilknyttes en journalist til projektet.

Tidsplan

Arbejdsgruppen samles til sit første møde til i april/maj. Der afholdes 2-3 møder inden sommerferien. Det færdige resultat udsendes som et udvidet Rådet til Tinget i juni eller kort efter sommerferien.